

FAXRIYOR SHE’RIYATIDA RUHIY EVRILISH, FALSAFIY DUNYOQARASH MASALASI

Zarnigorxon Mavlonova

Guliston davlat universiteti 2-bosqich magistranti

Gmail: zarnigorxonabduolimova@gmail.com

Tel: 94 048 02 27

Annatsiya: Mazkur maqolada shoir Faxriyor lirikasidagi ruhiy evrilish, kechinma va falsafiy qarashlarning o‘ziga xos ahamiyati, modern she’riyatning asosi hisoblangan ruhiyat masalasi, she’r va hayot mantig‘i orasidagi aloqa, Faxriyorning o‘ziga xos uslubi, ijodiy izlanishlari, ifoda shakllari, she’rlarida voqealar bayonidan ko‘ra kechinmalar oqimining old planga chiqishi va shu kabi masalalarga e’tibor qaratildi.

Kalit so‘zlar: kechinma, falsafa, ruhiyat, modernizm, badiiy tafakkur.

KIRISH

Ta’kidlash joizki, XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Yevropada vujudga kelgan, XX asrda butun dunyo bo‘ylab yoyilgan modernizm yo‘nalishi o‘zbek adabiyotiga ham kirib keldi. Ilk davrlarda bir qator ijodkorlar bu usulda qalamini sinab ko‘rdi. Keyingi davrlarga kelib, modernistik usulda ijod qilish ommalasha bordi. Bu holat, ayniqsa, Faxriyor, Aziz Said, Abduvali Qutbiddin kabi ijodkorlar ijodida ko‘zga tashlanadi. Ulug‘bek Hamdam: “Mening nazarimda, yangi, modern she’r, avvalo, badiiy tafakkurdagi yangilanishdir [1, 154-bet]” degan fikrni ilgari suradi. Chindan ham she’r ruhiyat masalasi ekanligi davrdan davrga anglashilini bormoqda. Modernizmning asosi ham shu go‘yaga borib taqaladi. Bora-bora ruhiyatdagi evrilishlar, kechinmalar, insonning ichki kurashi, uning o‘ziga, olamga bo‘lgan munosabatini aks ettirish old o‘rinni egallamoqda. Bugungi kun adabiyotida modern she’riyat cho‘qqisida turgan shoir sifatida Faxriyorni bilamiz. Uning o‘zgacha uslubi, ifoda shakllari, falsafiy mushohadalari allaqachon she’rxon qalbini egallab ulgurgan.

METODLAR

Faxriyor lirikasini tahlil va talqin etishda Ulug‘bek Hamdamning “Jahon adabiyoti: Modernizm va postmodernizm” qo‘llanmasi, Qozoqboy Yo‘ldoshning “Noziklashuv jarayoni” maqolasi, Faxriyorning “Ayolg‘u”, “Dardning shakli” to‘plamlari, Nazar Eshonqulning “Izlash azobining totlari” maqolasi, Shomirza Turdimovning “Vaqtsizlik”ka erkin muxammas” maqolasidan manbaa sifatida foydalanildi. She’rlar germenevtik va struktur-analiz metodlari bilan tahlil qilindi.

NATIJALAR VA MUNOZARA

“Mantiq – she’r uchun nisbiy tushuncha” ekanligini ta’kidlagan shoir Faxriyor she’riyati o‘quvchini ongiy rivojlanishga undaydi. Uning kechinmalari sokin o‘ylar ummonining dolg‘alanishi va hatto to‘fonlar hosil qilishiga sabab bo‘ladi. Faxriyor lirikasini kuzatar ekanmiz, biz asl va zabardast ijod namunalari bilan qarshilashamiz. Har bir she’r o‘zida shoir qalbini o‘qish imkonini beradi. She’rlarida hayot va falsafa,

murakkab ichki ziddiyatlar, ruh va tan isyoni, erk, bashariyat, yasham aro yotgan, biz sezgan-sezmagan masalalar, ularga nisbat berilgan kechinmalar o‘rin olgan. Faxriyor she‘rlarini shunchaki o‘qib, hazm qilish imkonsiz. Buning uchun katta kuch, energiya va salohiyat kerak bo‘ladi. Aks holda, she‘rdagi tub mohiyatni kashf etolmaymiz. Qozoqboy Yo‘ldosh: “Faxriyor she‘rlarini o‘qish ham, uqish ham, ta‘sir lanish ham oson emas. Lekin uning bitganlari milliy she‘riyatimiz taraqqiyotining shunday darajasidadirki, uni bilmaslik estetik va ma‘naviy qiyofaning kentikligiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun ham bugungi oydin o‘zbek Faxriyor asarlarini o‘qishi, o‘rganishi, tahlil qilishga ehtiyoj sezishi kerak [2. 34-bet]”, - deya bejiz yozgan emas.

Faxriyor lirikasi kishi ruhiyatiga inja ta‘sir etadi. Lirikasining asosiy qismi she‘rlaridagi kechinmalarni falsafiy usulda bayon etishi bilan xarakterlidir. Faxriyor she‘riyatida asosiy e‘tibor voqealar bayoniga emas, kechinmalar tasviri va falsafiy mushohadaga tushadi. She‘rlaridagi har bir tasvirni hayotiy mantiq bilan bog‘lashga intilish xatodir. Ba‘zi tasvirlar mantiqqa sig‘maydi. Ularni anglash uchun tasavvurning cheksiz kuchiga tayanish lozim. Bu borada, Faxriyorning “Bir cheti yirtildi tabassurning “shart”, “Bulutga osilib turar minora”, “Yig‘i, seni qandoq kulduray?”, “Yolg‘izlikni kiyaman, yolg‘izlik urfim mening”, “Umuman ro‘y bermas voqea, Ro‘y berguvchi menman, umuman” kabi misralari xarakterlidir. Bizni shunday tasavvurlar olamiga eltuvchi she‘rlaridan biri:

Endi men kirmasman tushning tushiga,
Umid mendan umidin uzsin.
Oq qilaman ko‘ngil qushini
So‘zsiz.

Hasratlarim yovvoyilashar,
Alamlarim chekar o‘zini.
Yurak zindonidan ta‘qiqlar osha
Men ozod etaman “Sevgi” so‘zini.

Tarang asab tolalarimni
Sozimga tor qilib tortaman.
She‘r qilaman volalarimni,
Endi muhabbatdan ortaman.

Olis Oyning istarasiga
Isitmayman muzday yurakni.
Yashiraman qobirg‘alar orasiga
Oyga qarab o‘sayotgan titroqni.

Orzulardan yasay boshlayman armon,
Sog‘inchlardan – g‘arib bir go‘sha.

Unga baxtni qo‘ymam hech qachon,
Meni sotgan xoindir o‘sha [4. 82-bet].

She’rda shoir sevgidan, baxtdan umidini uzgan lirik qahramon tasvirini beradi. Insonning tush ko‘rishini bilamiz. Ammo shoir lirik qahramon o‘y-u hislari darajasini bizga anglatish uchun vaziyatni yana-da kuchaytiradi, ya’ni endi u tushlarning tushiga kirmasligini yozadi. Biror narsadan umidini uzgan insonning yana qachondir umid uchqunlari qayta porlashi mumkin. Biroq lirik qahramon o‘zi bilan bu ish sodir bo‘lmasligi uchun umidning o‘zidan umidini uzishini aytadi, ya’ni u bilan aloqani butunlay uzadi. Bir vaqtlar muhabbatga limmo-lim to‘lib, o‘zini qo‘yarga joy topolmay, tinimsiz uchgan ko‘ngil qushidan ham voz kechadi, uni oq qiladi. Bir qalbning alam chekishini eshitganmiz, ammo alamning o‘zini o‘zi chekishidek topilmani faqat Faxriyor ijodida uchratish mumkin. Yuragiga yashirib, avaylagan “sevgi” so‘zini ozod qilgan lirik obyekt endi muhabbatdan “ortishi”ni aytadi va hasratlarga qo‘l tutadi. Uning bu ishq yo‘lida asab tolalari shu qadar tarang tortilganki, ularni sozga tor qilish mumkin. Qahramon yorini “Oy” deb atar ekan, uning tafti endi yurakni isita olmasligini yozadi. Sababi u muhabbat yo‘lida umidsizlikka uchragan, dard bilan qarshilashgan. Sog‘inchdan yasalguvchi go‘shasida faqat armon hukmron bo‘lgusi. U yerga baxtni qo‘yish niyati yo‘q. Sababi lirik qahramonning shu holga tushishiga aynan baxt sababchi bo‘lgan. Shoir qachondir o‘zini baxtga topshirgan, uning og‘ushida abadiy qolishini xayol etgan. Biroq o‘tkinchi baxt uning qo‘llarini qo‘yib yuborib, yor visolidan ayro qoldiradi. O‘ziga shu qadar o‘rgatib, umidlarga to‘ldirib, so‘nggida tark etadi. Shuning uchun lirik qahramon endi u bilan qarshilashishni istamaydi, unga dushman ko‘zi bilan qaraydi. Muhabbatga ham qo‘l siltaydi. She’rdagi go‘zal va noodatiy tasvirlar, tuyg‘ularning jonlanishi qahramon ichki holatini ochib berishda ahamiyat kasb etadi. She’rda qahramon o‘ziga hech narsaning farqi va ahamiyati qolmagandek ko‘rsatishga intilsa-da, ruhiyatida g‘amgin kayfiyat ustunlik qiladi.

Shoirning “Armon” she’rida hayot haqiqati o‘ta nozik tasvir orqali beriladi. Shoirning badiiy mahorati estetik taraqqiyotga erishadi, tasavvurni yangilaydi:

Gul,
Albatta, ilohiy.
Bo‘y yetmagan bo‘y.
Bo‘y yetmagan har bir nimarsa
Ilohiy bo‘lar, shubhasiz [4. 75-bet].

Adabiyotda ba’zi yasham qonuniyatlari tasvirlanadiki, ular zamon va makondan tashqi bo‘ladi. Shunday qonuniyatlardan biri insonning o‘zi yetisha olmagan, qo‘lida bo‘lmagan narsasiga bo‘lgan kuchli talpinishi, ishtiyoqidir. O‘sha narsaga erishish qanchalik uzoqlashsa, u qo‘l yetmas orzuga aylanib boradi, bunga qanchalik arzisiz yo arzimasin, inson ko‘zida buyuklashib, ilohiylashib boraveradi. She’rda keltirilgan gul

obrazi ham xuddi shunday tasvirdir. “Gul” soʻzi orqali shoir istalgan mavjudlikka, predmetga ishora qilayotgan boʻlishi mumkin. lirik qahramon gulni ilohiy deb biladi. Uning ilohiyligi esa unga boʻy yetmasligida. Matnda “boʻy” soʻzi shakldoshlik hosil qilganiga guvoh boʻlamiz. Bir oʻrinda inson boʻy-basti, boshqa oʻrinda gul ifori nazarda tutilmoqda. Shu iforga yeta olmagan uchun ham lirik qahramon gulni moʻjiza deb hisoblamoqda. Asl masala bu emas, shoir eng muhim gapni soʻnggi ikki misrada aytadi: “Boʻy yetmagan har bir nimarsa Ilohiy boʻlar, shubhasiz”. Yaʼni inson oʻzi erisholmagan narsaning gadosidir, qoʻlga kiritilgan narsaning esa ilohiyligi tugaydi, ahamiyat kuchi yoʻqoladi. Soʻng qalbida yangi “gul”ning umidi uygʻonadi. Bu “gul” xoh mansab boʻlsin, xoh boylik boʻlsin, xoh shaxsiy rivojlanish darajasi-yu, xoh biror predmet boʻlsin, buning ahamiyati yoʻq. Hatto bu obraz yor timsolini ifodalasa ham bu qonuniyat oʻzini oqlayveradi. Sababi yor ishqida zor yugurgan vaqtda oshiq sevgilisining qusurlarini koʻrmaydi, unga erishgach esa yorining ham hamma qatori insoniy kamchiliklardan xoli emasligi ayon boʻladi va bu uning ilohiyligiga putur yetkazadi. Shoir sheʼrda shu haqiqatni oʻrtaga tashlaydi. Faxriyor sheʼrlari fikrdan-fikrga, kechinmadan-kechinmaga oʻsib boradi. Lirikasidagi yuksalib boruvchi badiiy tafakkur insonni oʻz qalbi haqida oʻylashga majbur qiladi. Sheʼrlarini turli ramzlar bilan boyitadi. Fikrlarini ochiq-oydin emas, balki yashirin yoxud ramziy koʻrinishda ifoda etadi. Bu bilan sheʼr salohiyatini yana-da oshiradi va undan estetik zavq olish imkonini yaratadi.

Shoirning “Nahotki” sheʼri hajman kichik boʻlsa-da, u koʻtarib turgan yuk nihoyatda ogʻir. Sheʼrda Faxriyorning aksariyat sheʼrlarida boʻlgani kabi dard, umidsizlik, ritorik savollar bilan toʻqnashamiz:

Nahotki,
paykalni
ummondan boʻlak
mengzaydigan hech nimarsa yoʻq?

Nahotki,
shu oppoq mavjlar ostida
yotar choʻkib ketgan koʻhna tamaddun?

Nahotki,
Turkiston
Atlantida soʻzining
tarjimasidir?

Nahotki...[4. 14-bet].

Anglaganingizdek, sheʼrda toʻgʻridan-toʻgʻri Turkiston Muxtoriyati davriga ishora mavjud. Bejizga paykal cheksiz ummonga qiyoslanayotgani yoʻq. U yerda

mashaqqat, ish va sinovlarning cheki yo‘q. Xalqning bu paykaldan qutulishga yagona umidi esa Turkiston Muxtoriyati edi. Bolsheviklar taxtni ag‘darg‘an davrda ziyolilar butun xalqni zulmatdan yorug‘likka chiqarish maqsadida Turkiston Muxtoriyatini tashkil etadi. Biroq barchaga ozodlik umidini bergan bu Muxtoriyatning umri bor-yo‘g‘i yetmish ikki kun davom etadi. So‘ng tamaddun ildiziga bolta uriladi, uni shu ummon ostiga cho‘ktirishadi, shu paykal ostiga ko‘mishadi, xuddi afsonaviy Atlantida kabi yo‘qlikka mahkum etishadi. Bu esa shoirni iztirob va hayrat ichida qoldiradi. Shoir she‘ridagi tushkunlik she‘r yozilgan davr nuqtayi nazaridan olib qaralganda, o‘rinlidir. She‘r 1988-yilda yozilgan. U vaqtlar O‘zbekiston hali SSSR tarkibidan ajrab chiqmagan vaqtlar edi. Shu bois shoir kechagi kunning achchiq xotirasi-yu, ertangi kun savoli bilan o‘rtanadi.

Odam taroshlamoq bo‘lsangiz toshdan,
toshni silang,
imkon qadar ko‘rgazing mehr.
Toshlar faqat shafqat oldida
himoyasizdir.

Toshga gullar tuting,
nimpushti gullar –
shafqat rangidagi gullarni tuting.

Tosh, albatta, cho‘zar qo‘lini,
gulingizni olar, qo‘lingizni o‘par,
yig‘lab yuboradi, ishoning, shu tosh [4.12-bet].

Shoir yuqoridagi erkin vaznda yozilgan she‘ri orqali insoniyatning mehr-muhabbatga, shafqatga bo‘lgan ehtiyojini nihoyatda go‘zal tasvirlab beradi. Odamzod go‘dakligida qalbi mehr va yorug‘likka to‘la, tashvishlardan holi bo‘ladi. Biroq vaqt o‘tgan sari turli sinovlar bilan qarshilashadi, turli qiyinchiliklarni, ruhiy holatlarni boshidan kechiradi. Hayot deb atalmish qozonda qaynarkan, kimlardir, bir vaqtlardagi go‘dak qalbini unutilib qo‘yadi, diydasi qattiqlashib, og‘ir xarakterli odamga aylanib qoladi. Chetdan qaraganda, ular o‘ta qattiqqo‘l, mehr-shafqatsiz inson bo‘lib ko‘rinadi. Tosh detali ramzan ana shunday insonlarni ifodalamoqda. Ammo shoir she‘rida aytadiki, ularning o‘sha ma‘sum go‘dak qalbi hali ham mavjud. Faqat mehr va shafqat ko‘rsatib, ularga buni eslatish lozim. Eng mehrsiz inson, aslida, mehrga eng ko‘p muhtoj bo‘lgan insondir. Shu sabab ulardagi muhabbatga to‘la insonni tiriltirmoqchi bo‘lsangiz, odamtaroshlamoqchi bo‘lsangiz, mehr ulashing va ularning qanchalik nozik qalblari borligiga guvoh bo‘lasiz. Misralarning barchasi ham katta harf bilan boshlanmasligi ham beixtiyor o‘quvchi e‘tiborini tortadi. Shoir bir fikrni yakunlamagunicha, bosh harflarga murojaat qilmaydi. Ushbu shakliy izlanish ham she‘r ruhiyatiga ta‘sir qiladi. She‘rda inson va ruh-qalb masalasi ko‘tarilgan. Sirdan

boqib, har doim ham ichki kechinmalar haqida xulosa berolmaymiz. Aynan mana shunday biz ilg‘ab-ilm‘amagan ruhiyat masalalarini kitobxonga, she‘rxonga yetkazish badiiy ijodning vazifasidir. Bu o‘rinda aytish mumkinki, Faxriyor ijodining asosiy qismini ruhiyat masalasi tashkil qiladi.

Biz devorga, rom ostiga
o‘tgan kunlarni osib qo‘yamiz
(rom ochib chiqadi bizni).

So‘ng osig‘lik o‘tgan kunlarni
tomosha qilishni yaxshi ko‘ramiz.

Tomoshaga ketgan vaqt esa
ko‘chaga haydalar.

Boisi: hech qachon tomoshabindan
chiqmas qahramon[4. 34-bet].

Yuqoridagi “Ko‘rgazmaxona” she‘rida shoir o‘tmish bilan o‘ralashib yashagan insonlarning kelajakka aytadigan yangi gapi bo‘lmasligiga ishora qilmoqda. O‘ziga xos uslubda yozilgan ushbu she‘rning mohiyatida yotgan haqiqat insonni o‘zi bilan yuzlashtiradi. Inson faqat o‘tmishga diqqatini qaratib yashasa, uning vaqti havoga sovriladi, bugunini yo‘qotadi, kelajagini esa “tomoshabin”ga, ya‘ni hayotdagi qahramonlarni tomosha qilish bilangina cheklanuvchiga aylantiradi. She‘rning “Ko‘rgazmaxona” deb nomlanishi ham o‘zida ramziy ma‘no tashiydi. Uzoq tarixdan xabar beruvchi ko‘rgazmalar muzeylardan o‘rin olgani kabi kechmishimizdagi voqealar, yashalgan hislar, lahzalar xotiramizda qolmog‘i, bugun bilan yashamoqni o‘rganmog‘imiz lozim. Inson har kuni muzeyga bormaganidek, xotiralari bilan aloqa me‘yorini saqlashi kerak bo‘ladi. Shunda o‘tmishdan ortib, kelajakka ham vaqt topadi. Shoirning badiiy maqsadi mana shu g‘oyani ilgari surish hisoblanadi.

Odamni
qamab qo‘ysa bo‘lar bermalol
surgun qilsa bo‘lar, hattoki...
o‘ziga [4. 129].

Inson turli ruhiy holatlarni boshidan o‘tkazadi. Ichki ziddiyatlar bilan qarshilashadi. Ana shunday murosasizlik onlarida u o‘z ichiga qamalib oladi. Jamiyatdan uzoqlashadi. Ruh o‘zini o‘zi qobiqqa o‘raydi. Bu vaqtda inson turli savollar og‘ushida qolgan, ularga javob topolmay, sarsonlik ichra kezayotgan bo‘ladi. Yoxud kuchli hissiyotlar qamrab olgan kishida ham bu hol ro‘y berishi mumkin. Bu she‘r orqali shoir falsafasini ilgari suradi.

Turnalar qo‘shig‘i – eng ma‘yus qo‘shiq.
Undan-da mungliroq kuylashi mumkin
Faqat shoirlar.

Xazonlar shitiri – eng so‘nggi tovush.
Navbat – shoirlarga!

“Eng..., eng...” imkoniyatlar chegarasidir,
Uni faqat shoirlar buzar [4. 31-bet].

“Kuzgi she‘r” da ijod sehri, ijod kuchining qudrati haqida so‘z bormoqda. Biz taqqoslar asosida yashaymiz. Har narsani bir-biri bilan solishtirib, uning “eng”ini belgilaymiz. O‘sha “eng”dan narigi tarafda hech narsa yo‘q, o‘zimiz uchun shu yerda chegarani yopamiz. Ammo shoirlarga shunday iste‘dod berilganki, ular har qanday “eng”ni yanchib o‘ta oladi. Ular chegara bilmas, imkoniyatlari esa cheksiz. O‘z tasavvur kuchlari sabab oddiy inson ilg‘amagan narsalarni ilg‘ashi, boshqalar sezmagani sezgilarni sezishi, his qilmagan nozikliklarni his qila olishi ularga bunday imkoniyatni tuhfa etadi. Shoir o‘zining “Imkoniyat” she‘rida ham bu fikrni tasdiqlaydi. Ijod kishisining eng katta yutug‘i uning adoqsiz imkoniyatlarga egaligidir:

Imkoniyat – dastyorim mening,
Yugurdagim – imkoniyat.

So‘zning jozibasini uning makon va zamondan tashqilida. Har qanday she‘r ham makon-zamon tanlamasi bo‘lavermaydi. O‘z davri lirikasining go‘zal va zabardast namunasi bo‘lgan ayrim she‘rlar keyingi davrlarda ahamiyatini yo‘qotishi mumkin. Ammo shunday mavzular, masalalar borki, ular tilga olinganda, biror davr yo yerga nisbat berib bo‘lmaydi, barcha inson uni o‘zi uchun yozilgandek his qiladi. Shunday mavzulardan biri erk mavzusidir:

Qayda yashamasin odamzod, asli
Sangijumon, Rumo yo Toshkand.
Aslida bittadir yurakning kasbi:
Yurak erkka ixtisoslashgan [4. 73-bet].

She‘rda inson ruhi hamisha erkka chanqoq bo‘lishi, yuragining yagona kasbi erkni ta‘minlash ekanligi ifodalanmoqda. Qayerda yo qay vaqtda bo‘lmasin, yurakning yagona tirgagi erkdir. Usiz yurak qulaydi, kasbidan ayrilib, xarob bo‘ladi. Sababi ruhni qafasda tutib bo‘lmaydi, u mudom hurlikka talpinadi. Erki o‘z qo‘lida bo‘lgan insondan omadli va boyroq kishini topish qiyin. Shoir mazkur she‘ri orqali davr tanlamasi mavzuni ko‘targan, deyish mumkin.

Faxriyorning hayot mantig‘ini butunlay rad etuvchi misralari borki, ularni o‘qiganda she‘rxon o‘yga toladi. Shoirning bu nomutanosiblik ostiga yashirgan sirlarini anglamoqqa intiladi. “Eshitilar gullarning bo‘yi” misrasini o‘qigan insonda “gul bo‘yi ya‘ni hidining ham tovushi bo‘ladimi?” degan savol tug‘ilishi tabiiy. So‘ng iforning mayin kuy bilan hamohang taralayotganini tasavvur qilasiz. Yoxud “Bu kechani armonlar ichar” misrasida tunni bir qadah ichiga solib ichayotgan armonni ko‘z oldingizga keltirasiz. “Yurak po‘st tashlaydi” misrasida esa yurakning xuddi ilondek po‘st tashlab, o‘zini yangilashini, yangi hislar, yangi lahzalarga o‘zini tayyorlashini o‘ylaysiz. “Daraxtlar tongni izlab kechani kechib borar” misrasida yodimizga millat oydinlari, ularning bu yurt ertasi uchun jonlarini tikib qilgan fidoiyliklari tushadi. “Erk choyshabmas, ko‘ylakdir” misrasida hurlik, ozodlik insonga umrining qaysidir qismidagina emas, balki tug‘ilganidan to umrining so‘nggiga qadar hamroh bo‘lishi kerak degan ma‘noni o‘qiysiz. Shoirning “Go‘rlar qisir – tug‘ishdan qolgan” misrasini o‘qir ekansiz, daf‘atan “Go‘ro‘g‘li” dostonidagi go‘rda tug‘ilgan qahramon, uning mardliklari va qahramonliklari yodingizga tushadi. Shoir endi bunday mardlar tug‘ilmayotganligini, insonlar bir-birining soyasiga yashirib, kun ko‘rayotganligini nadomat bilan xabar qiladi. Tasvirning originalligi, berayotgan ruhning kuchi, ko‘tarayotgan mavzusining dolzarbligi bilan shu birgina misrani Faxriyor lirikasining yuragi deb atash mumkin. Shoir ijodida bu kabi misralar son-sanoqsiz. Tabiiyki, o‘xshatishlar, metaforalar she‘r ruhiga ta‘sir etmay qolmaydi. Adabiyotning estetik go‘zalligi ham shunda. U bizga imkonsiz narsalarni tasavvur etish imkonini beradi.

XULOSA

Nazar Eshonqul ta‘biri bilan aytganda, Faxriyor she‘rlari tasavvurga zavq beradi, tasavvurni lazzatlantiradi. Biroq bu she‘riyat shunchaki zavq uchun o‘qiluvchi ijod namunasi emas, balki u shoirning bezovta ruh isyoni, iqrori, savollaridir. Undagi ruhiyat manzaralari nihoyatda ko‘lamli tasvirlangan. Fikr yukiga ham alohida e‘tibor qaratilgan. Tom ma‘noda insonni o‘z botini bilan qarshilashtiradi. She‘rlaridagi uyg‘oq ruh she‘rxonni ham sergaklantiradi. Faxriyorning o‘tkir falsafa va kechinmaga boy liriklasi hali to‘la o‘rganilgani yo‘q. Adabiyotimizga bu boradagi izlanishlar kerakligi bois Faxriyor ijodini o‘rganish qamrovini kengaytirish lozim.

ADABIYOTLAR:

1. Hamdamov U. Jahon adabiyoti: Modernizm va postmodernizm (o‘quv qo‘llanma) – T.: “Akademnashr”, 2020.– 285 b.
2. Yo‘ldoshev Q. Noziklashuv jarayoni. “Yoshlik” jurnali, 2014, 10-son. – 64 b.
3. Faxriyor. Dardning shakli. –T.: “Yozuvchi”, 1997. – 146 b.
4. Faxriyor. Ayolg‘u. – T.: “Sharq” nashriyot-matbaa, 2000. –254 b.
5. Rahimjonov N. Istiqloq va bugungi adabiyot. – T.: O‘qituvchi, 2012. – 327 b.
6. Tolstoy L.N. O literature. – M., 1995. – 764.

7. Fayzullayeva O. General Typological Characteristics of Lyric Cycles. Science and innovation, 2022. 1(B5). – P. 231-236.

8. Ro‘zimboyev S. Xorazm dostonlarida ramzlar. O‘zbek tili va adabiyoti. 1992. 5-6-sonlar. – 96 b.